

Gratallops, 7 de Febrer de 2004

No es pot parlar de Gratallops sense parlar de la Cinta: és, per ella mateixa, tota una institució dins d'aquest petit però al mateix temps pròsper i emprenedor poble prioratí. Ha tingut la sort i el privilegi —que tenen pocs— de gaudir i de poder treballar tota la seva vida en el que més li omple i agrada: la terra, la pagesia, el cooperativisme, el seu Priorat i al mateix temps... la seva poesia.

El dia 29 de gener de 1914 nasqué a Gratallops la Sra. Cinta Domènec i Piqué. Eren uns anys difícils en un poble dedicat majoritàriament al conreu de la vinya i que encara no s'havia recuperat, ni de bon tros, de l'ensurt i del desastre econòmic i conseqüentment social que provocà la terrible plaga de la fil·loxera la qual havia arribat al Priorat tot just iniciat l'any 1893.

Ella ha viscut intensament les diferents etapes i canvis de tota mena, ja siguin de tipus social, polític, tecnològic o bé d'infraestructures que s'han produït durant bona part del passat segle XX. Ens fa notar que, de ben petita, quan tan sols tenia catorze mesos, els seus pares la van portar a Badalona per a assistir a la boda d'un germà del seu pare que regentava el bar de l'estació de la RENFE d'aquesta ciutat del Barcelonès. Amb aquest viatge es pot dir que va ésser una de les primeres persones que transità amb la tartana de cal Correu per la nova carretera de pedra de *matxaca* entre Gratallops i Falset.

Poc a poc ens anem endinsant i recordant la seva infantesa i ben aviat surt —cóm no— la nit de Reis, en la qual deixaven aigua (per als camells) i figues, que havien d'ésser ben maques, per als Reis i la seva comitiva. “Al matí ens trobàvem amb uns regals que, encara que força minsos, ens semblaven, en la nostra innocència, els més bonics del món. Recordo també —ens diu la Cinta— que quan jo era petita, una de les festes més populars i de carrer que es feien a Gratallops era el Carnestoltes. El rei Carnestoltes es construï força anys a casa de l'Isidre, a sobre d'un trull que tenia a l'entrada de casa seva, molt estreta per cert. Allí es preparava i es guarnia amb un vestit vell i amb una camisa plena de palla, un barret, una pipa i totes les coses disponibles que poguessin fer més grotesc i estrofolari a tan il·lustre personatge. En arribar el dia tan esperat, es passejava el Carnestoltes per tot el poble amb la banda de música i, amb tota la gresca del món, la mainada i el jovent del poble se l'emportava al ball, per a presidir la festa com pertoca a tan distingit personatge en un dia tan assenyalat. Després de tota la disbauxa, rialles i mofa de tota mena venia la fi del personatge, que el jovent del poble duria a terme portant-lo a cremar als *detrassos*, convertint-se de cop i volta en un no res, i —com no— a l'espera d'iniciar un nou periple “reial” per l'any vinent.”

Recorda amb nostàlgia els dies d'infantesa passats al poble, l'escola, els jocs a la plaça del Piró, les fogueres de Sant Joan i, per descomptat, la festa popular que representava per als infants el dia del dilluns de Pasqua, quan gent del poble es desplaçava fins a la font —al pont de Falset— a fer un dinar al camp i a menjar-se tots junts la “mona”. “Hi havia allí un lledoner —ens diu— molt gran, el més gran que jo he vist mai, però un dia l'estructura vella i corcada de l'interior del seu tronc no va poder resistir unes ventades molt fortes de per allà els anys seixanta del ja passat segle XX i aquell arbre tan alt i poderós caigué a terra. En pocs dies, no en quedà res mes que llenya.”

Gratallops tenia, igual com ara, dues festes majors: Sant Llorenç a l'estiu i Sant Sebastià, que n'era la festa major d'hivern. Aquesta última era la més animada de totes dues. Per a recaptar fons per la diada el jovent, amb aire festiu i desenfadat, acompanyat com sempre que l'ocasió s'ho mereixia per la banda de música, passava per tot el poble amb unes paneres plenes de coques que es venien per les cases. La figura principal i al mateix temps pintoresca de tot aquest seguici era, sense cap mena de dubte, un personatge abillat amb una capa negra, barret i antifaç també negres i que per tot el poble anava recitant, amb veu solemne i al mateix temps teatral: *“No tengan susto señores, aún que mucho hay que temer, que viene el Rey con su corte, y a todos los va a prender, mirad que guapo que viene, qué bonito y qué galán, mas... nos perdonará, si damos una limosna al bueno de San Sebastián”*.

Per la tarda s'organitzava el ball de jotes i allí se subhastaven les coques que les noies del poble havien “enramat” amb tota la seva il·lusió el dia abans a casa seva. L'encarregat de fer-ho era una peça clau e imprescindible en el ball de jotes, i era sempre un senyor del poble d'una certa edat i força respectable que, rodejant als balladors, anava cantant amb veu alta les excel·lències de les coques, que aixecava amb la mà el mes alt que podia. Les persones o família que adquirien per subhasta la “darrera dansa” tenia dret a ballar-la tot sols, això si, acompanyats en la dansa pel subhastador.

De cop i volta la Cinta canvia d'escenari i ens recorda la Setmana Santa de Gratallops. Res a veure amb l'actual. “A casa meva —ens diu— se seguien totes les normes i els passos de l'estricta Setmana Santa de principis del segle passat. Arribat el Dijous Sant, les dones grans del poble es vestien del mes rigorós negre, per anar així a tots els actes religiosos que se celebraven a la parròquia. Als petits, el que més ens agradava era “anar a matar jueus” per l'aldarull que es formava a l'església amb un soroll eixordador provocat amb tota mena d'objectes. Alguns xicotots, inclús, es posaven pedres a la butxaca, i en el moment adient no dubtaven en fer servir els bancs de l'església com a timbals provisionals. Es feia el sant ofici i també un monument preciós, tot ell guarnit amb el que nosaltres en diem “cabelleres”, fetes en un test amb el qual s'hi havia sembrat uns mesos abans ordi i alguna patata, regat una miqueta cada dia i deixat sempre a les fosques, per mantenir la blancor extraordinària d'unes plantes exuberants crescudes en la foscor. Al Divendres Sant, es feia la processó del Sant Sepulcre, i també el sermó de les Tres Hores d'Agonia. La meva àvia feia quaranta hores de dejuni, tan sols bevia aigua. Quan Nostre Senyor ressuscitava tocaven les campanes, que havien emmudit el Dijous Sant, i una velleta que vivia a la plaça del Piró, de cara rodona i afable —es deia Marina— ens cridava a tots els nens i nenes que estàvem al carrer i ens deia: “Crideu amb mi! Crideu amb mi! Xinxetes, xinxetes sortiu del forat, que Nostre Senyor ja ha ressuscitaaattt...” Era el dissabte de Glòria.

Eren aquells uns temps en què no ens adonàvem de les mancances de tota mena que teníem i també vivíem feliços, sense cap de les “andròmines” que tenim avui en dia, siguin neveres, cuines, microones, llum elèctrica, etc. Per la nit, la llum que predominava eren els llums d'oli, anomenats *cetros* i també, els de millor qualitat, *bombetes*. Més tard s'introduïren de forma ja massiva el llums de carbur, sistema que s'utilitzava a les mines de plom del Molar i de Bellmunt. En alguns cases hi havia un sistema d'il·luminació nocturna a base de carbur, amb un dipòsit als baixos de la casa i uns sistema de canonades de distribució del gas per les diferents estàncies de la casa. La primera electricitat que arribà al poble provenia de la primitiva “fàbrica de llum” del Marimont, instal·lada al barranc de Torroja.”

La Cinta es va fent més gran i així als dotze anys ingressà a l'escola de les Dominiques de la Presentació, al barri barceloní de les Corts, escola on hi romandrà per un període de tres anys.

Al mateix temps la vida social i lúdica de Gratallops es desenvolupava al voltant de dues societats: la Flor de Maig i la Unió, i també en els cafès del Mallenga, de l'Apotecari i del Saura. En aquest últim, situat al costat del porxo del carrer Major i tocant a cal Tost, la filla del propietari —la Maria del Saura— obsequiava la clientela amb diverses interpretacions pianístiques de tota mena amb les peces més característiques i representatives d'aquella època ja històrica.

“L'activitat musical en les dues societats que hi havia al poble fôu molt activa i vigorosa, sempre impulsada per músics de renom com el Sr. Molles, el Mallenga, Josep Màdico (“lo Rata”), i diversos membres de la família de cal Saldà, entre d'altres. Hi havia ball tots els diumenges i la música era present en tots els esdeveniments del poble. La música coral era igualment present a Gratallops amb el cor parroquial que, per cert, dirigí força anys el meu avi Llorenç Domènec i Abelló, el qual també ensenyà música a molt jovent del poble. Ell —el meu avi— tocava l'orgue que estava situat al lateral de l'església, al costat del cor, a sobre d'una mena d'empostissat de fusta decorat de forma elegant i exquisida, però els avatars de la vida van fer que en la revolta del 36 fos destruït i cremat davant mateix d'allí on hi ha ara el camp de futbol. La mateixa sort van tenir diversos altars i també una pintura sobre fusta de Sant Bru, fundador dels Cartoixans, grandiosa, que anava fins a dalt de tot de l'altar major.”

Passen els anys i com que l'economia deixa bastant de desitjar, la Cinta decideix iniciar una nova etapa en la seva vida i entra a treballar com a cambrera de menjador per a la família de D. Pedro Gil Moreno de Mora, propietaris de Riudabella, antiga granja de Poblet convertida després de la desamortització en un gran casal d'aspecte medievalitzant, situada a l'oest del monestir i al mig d'una extensa plana conreada. D'aquesta etapa de la seva vida, la Cinta en guarda un record entranyable, per l'amistat que va mantenir durant molts anys amb aquesta família, principalment amb les filles de l'esmentat D. Pedro.

Acabada la guerra, contrau matrimoni amb en Ramon Vallvé, el fill tretzè de la família més nombrosa del poble. Iniciava així un nou període de la seva vida amb molta il·lusió i amb ganes de menjar-se el món, ja que tots dos eren joves i amb molta empenta i ganes de treballar. A més de la seva tasca com a pagesos, els seu marit era també xollador d'animals entre setmana i barber els caps de setmana, feina aquesta última que exercia en un petit local que havia habilitat als baixos de casa seva. “Érem molt feliços, però la nostra felicitat es va anar enterbolint poc a poc amb el deteriorament progressiu de la salut del meu marit. No obstant, com que jo em sentia valenta em vaig fer càrrec de la feina del camp com si un home fos, i així ho he anat fent mentre he tingut forces. Un dia, en Ramon va caure al llit greument malalt i em van començar a venir les preocupacions i els maldecaps, em faltava temps per a tot, havia d'atendre primer de tot al meu marit i després a les poques vinyes que teníem, ja que això era la base de la nostra subsistència. Amb l'ajuda inestimable de la meua mare, que tot i la seva avançada edat em va ésser de gran utilitat, vaig anar trampejant la situació fins al final. Durant el temps que el meu marit va estar malalt el va venir a visitar tot el poble, però de la persona de qui en guardo un gran record és sense cap dubte del “Portal”, l'home amb el cor més gran del món. Tot i que vivia a Reus, el venia a veure totes les setmanes, feien petar la xerrada i li portava sempre que podia un meló, ja que era la fruita predilecta del meu marit.

El “Portal”, quan vivia a Gratallops, estava sempre disponible a qualsevol hora i per a qualsevol casa per a arreglar una averia, ja sigui d'electricitat, d'algun estri del camp, o bé de mecànica. En els anys difícils de la postguerra, quan no hi havia recanvis per a les peces dels automòbils, ell era capaç de fer funcionar el seu taxi amb un parell de cargols i quatre filferros. Era un gran home .

Passaven els dies i l'estat del meu marit anava deteriorant-se ràpidament, fins un dia que encara recordo li vaig portar perquè llegís la revista *Siete Fechas*, a la qual estàvem subscrits per a la barberia. La notícia de la portada era que uns dies abans havien mort en John F. Kennedy. El meu marit la va agafar i amb la mirada un tant absent i pensatiu, va dir: "Pobre Kennedy..." Es va fer un silenci. Segurament en el seu interior ell també intuïa que aquella mateixa nit ell també deixaria aquest món.

Es presentaven temps difícils, però jo vaig tirar endavant com vaig poder en la feina de pagès, perquè m'agradava la terra, les vinyes i també, perquè no, estimava el Priorat. Eren uns anys en què les terres s'abandonaven perquè es pagava poc el fruit i perquè la gent s'emmirallava amb els salaris més o menys bons que es guanyaven a les capitals.

Un dia, venint de les Pereroles amb el carro, em va cridar l'atenció sentir tocar a foc a les campanes del poble. No es veia, però, fum enlloc. Quina no fóra la meva sorpresa quan, en arribar a la vora el riu, tocant al tros de l'Augusto, em veig a un veí que, cridant i tot exaltat, em diu: "Corre, Cinta, deixa aquí el carro i puja amb mi amb la moto, que se t'està cremant casa!" Em vaig quedar gelada. Efectivament, en arribar a casa meva em vaig quedar de pedra i vaig contemplar un espectacle dantesco. La casa estava molt malmesa pel foc i mig destruïda, plena d'aigua negra, sense teulada, i amb molta gent intentant netejar com podien totes les enrunes que havia provocat el foc. El primer que em vaig trobar a casa va ser mossèn Magí, tot arremangat, traient aigua amb una galleda. No vaig defallir, però; no ho podia fer, i amb l'ajuda d'alguns veïns i amb molt de sacrifici la vaig tornar a construir.

Durant tots els anys de la meva ja llarga vida he viscut sempre amb una il·lusió, la poesia. La poesia ha estat per a mi com una mena de vàlvula d'escapament, com una necessitat per a poder plasmar en unes quantes paraules tot el que jo he sentit al meu interior. He assistit invitada en diverses ocasions als Jocs Florals de Torroja del Priorat i també he tingut l'honor de poder-li recitar per primera vegada al que va ser, fins ara fa poc, M. Hble. President de la Generalitat Sr. Jordi Pujol, la meva poesia "Cant al Priorat".

Amb motiu de la celebració de la Festa del Vi 2003, la Sra. Cinta Domènec i Piqué, va ser invitada a una taula rodona que se celebrà juntament amb altres personalitats i autoritats de la comarca del Priorat, i que es dugué a terme a les dependències de l'Ajuntament de Falset. Amb una espontaneïtat inusual per la seva edat, sense llegir, i tan sols dient el que li sortia del cor, la Sra. Cinta iniciava així el seu parlament: "Què voleu que us digui, una dona com jo, que ja me'n vaig del món. Però sí que us he de dir que estic molt contenta d'haver viscut tants anys, perquè jo sí que us puc parlar del Priorat... És la meva terra i té totes les meves suors, alegries i llàgrimes... Ho és tot".

Ens quedem muts sentint-la parlar i, després d'un breu silenci, ens mirem i creiem que ja es hora que deixem dinar a la Sra. Cinta amb la tranquil·litat que ella es mereix.

La seva cordialitat és tal que conversa no s'acabaria mai.

Moltes gràcies, Cinta. Fins la pròxima. Adéu.

A. Escoda

CANT AL PRIORAT DES DELS COLLS DE PORRERA

Plovisquejant i asseguda dalt del carro
estic el panorama contemplat,
uns marges enmig d'alzines
que tenen, Déu sap quants anys.

Que n'han sentides de coses,
planys, amor i quimera
doncs ells en son testimoni,
de la gran plaga fil·loxera.

Albiro el coll de l'Ermita
de Nostra Mare del Consol,
les hortes que rega el Ciurana,
on sempre s'hi sent el cant del rossinyol.

Que formós devies ésser Priorat
quan tes terres estaven ben portades,
jo t'hi trobo encara avui
quan quasi totes estan abandonades.

Ta vida es com cert passatge de l'Evangeli,
d'aquells pescadors desesperats,
perquè no pescaven res.
¿perquè us desespereu, homes de poca fe...?
Doncs..., Priorat no desesperis.

Encara que sembli que com vaixell t'enfoneses,
per l'oblit dels fruits aimats,
tasten els teus vins i et donen fama
les mes grans autoritats.

I mentre tot el món es món
amb una febre d'infern,
al Priorat vivim tranquils,
Per a mi..., ets un raconet de Cel.

Cinta

PER CERTES MESTRESSES DE CASA

Aquelles que cada dia
quan tornen del mercat,
atabalen als seus homes
de que l'oli està tan car.
No tens caritat mestressa,
del pagès que tot el dia,
va penjat per les nostres oliveres
i arriba a casa espatllat?
Tu vols abrics de visó,
pels teus dits perles i diamants,
pel teu cutis, bones cremes,
i pel teu fred, uns bons guants.
Per ventura bona dona,
no has tingut temps de meditar
que el pagès, com tu va néixer,
i tots som, del mateix fang?
Apa doncs i no rondinis
desprèn-te dels diamants,
vine a cercar perles negres
que et daran oli abundant
i veuràs que molt contenta,
quan arribaràs a la nit
posaràs la paella al foc,
i tot t'ho podràs ben fregir,
doncs ja veus, les nostres olivetes,
ens donen en quantitat,
per omplir totes les gerretes
i per sucar-me el pa torrat.

Cinta